

Sporen van de Kerk: tussen toen en nu

Vaste column over de Kerkgeschiedenis

Auteur: Levi Sminia

Nummer 2 - De tweede brief van Cyrillus aan Nestorius: de christologische orthodoxie

In zijn tweede brief aan monnik en patriarch Nestorius (386-451) beschrijft kerkvader Cyrillus van Alexandrië (444) op scherpzinnige wijze de christologische leer, als ‘theologische inleiding’ van het Concilie van Efeze (431 n. Chr.). De christologische controverses bereikten een hoogtepunt in de briefwisselingen tussen Cyrillus en Nestorius, de tijd waarin de christologische orthodoxie steeds meer vorm kreeg. De theologische visie aangaande de ‘Logos’ (in wisselwerking met de wijsgerige visie van filosoof Plato) staat centraal in deze tweede brief van Cyrillus, die later een cruciale, normatieve rol heeft gespeeld tijdens het Concilie van Efeze.

Nestorius was sinds 428 n. Chr. de patriarch van Constantinopel en afkomstig uit de theologische school van Antiochië. In de Antiocheense traditie werd doorgaans een andere christologie aangehangen en onderwezen, ten opzichte van de

Alexandrijnse school. De aanleiding van het theologische verschil in de brief heeft betrekking op het feit dat Cyrillus, de patriarch van Alexandrië, de titel Theotokos ('Godsbarende') voor Maria gebruikte. Nestorius verzette zich tegen deze theologie omdat hij, met de titel Christotokos ('Christusbarende'), Maria wilde kwalificeren als de vrouw enkel de mens Christus baarde, om de grond weg te nemen dat Christus Zijn goddelijk oorsprong in een mens zou hebben.

Deze discussie raakte in de periode voor het Concilie van Efeze de kern van het christologische debat. Cyrillus bekritiseerde de christologie van Antiochië vanwege de nadruk op het onderscheid tussen de Godheid en mensheid van Christus. Cyrillus wilde met zijn tweede brief aan Nestorius duidelijk maken dat zijn visie niet de Bijbelse orthodoxie vertegenwoordigde.

Cyrillus stelt nadrukkelijk in zijn brief dat de nadruk moet liggen op de 'eenheid van Christus', de hypostatische unie'. Christus heeft als de Logos de menselijke natuur volledig aangenomen. De Godheid én mensheid van Christus zijn volmaakt verenigd in één Persoon. De visie van Nestorius was volgens Cyrillus een bedreiging voor deze hypostatische unie. Iedere vorm van 'tweedeling' binnen de christologie werd door Cyrillus afgewezen. Hij stelt dat de Logos zelf vlees is geworden (Johannes 1:14), niet dat Christus door de Logos wordt bewoond (enokeisis). De vleeswording kan volgens Cyrillus (de kern van de tweede brief) het meest accuraat omschreven worden als de zelfverwerkelijking van de Logos in het vlees. Dit veronderstelt géén monofysitisme, maar de ontkenning van het onderscheid tussen de twee naturen.

Het éne subject, de Logos, mag ook gekwalificeerd worden met de eigenschappen van de menselijke natuur van Christus. Volgens Cyrillus kan de geboorte, maar ook het lijden en sterven, aan God worden toegeschreven door de vleeswording. Deze christologische benadering is het fundament van de soteriologie, omdat alleen de vleesgeworden Logos, met de nadruk op de eenheid van Christus, verzoening voor de mens bewerkt heeft. Dit heeft ook direct betrekking op zijn titel voor Maria, met het eerder genoemde 'Theotokos'.

Maria is niet de oorsprong van Goddelijke natuur. Volgens Cyrillus heeft Maria wél God gebaard (niet verwarren met Maria-verering). Bij weigering van de titel Theotokos, wordt de eenheid van Christus bedreigd. Tevens zijn het arianisme en apollinarisme indirect van theologische reflectie voorzien. Christus heeft volledig de menselijke natuur aangenomen, inclusief een humane ziel en wil, maar Hij heeft nooit de intrinsieke potentie gehad om in zonde te vallen.

In de brief van kerkvader Johannes van Antiochië aan Nestorius, wordt het verzoek aan Nestorius gedaan om de Theotokos-titel te accepteren als noodzakelijke voorwaarde voor de soteriologie. Nestorius heeft daadwerkelijk afstand heeft gedaan van de Theotokos-titel. Johannes van Antiochië zag dit in eerste instantie niet in, waardoor hij hier later nadrukkelijk op terugkwam. De brief was een middel om Nestorius van zijn standpunt te overtuigen. De term Theotokos ziet Johannes van Antiochië als een functioneel instrument om sub-ordianisme (dit stond Nestorius ook niet voor) te vermijden, wat in strijd is met de christologie, die in de theologie van Cyrillus ten diepste vertrekt vanuit de eenheid

van Christus. Weliswaar waren Johannes en Nestorius met elkaar bevriend, maar zij zaten christologisch niet op één lijn. Het besef van de verbinding van Theotokos en de christologie, en daarmee de onderlinge verschillen die een doorwerking hadden in de soteriologie, bracht Johannes tijdens het Concilie van Efeze op het punt om zich publiekelijk bij Cyrillus aan te sluiten en op grond van de erkende theologische verschillen, afstand te nemen van Nestorius.

De eenheid van Christus die benadrukt wordt, moet niet worden verward met uitvloeiing of vermenging. God is volmaakt God én mens, Zijn twee naturen zijn (in alle voorzichtigheid gesteld binnen deze context) onderscheiden, maar volmaakt verenigd in één Persoon. Deze christologische visie werd orthodox-normatief tijdens het Concilie van Efeze, en worden door de Rooms-Katholieke Kerk en de Protestantse Kerken erkend, door de eeuwen heen, tot de dag van vandaag.

Dit christologische eenheids-denken van Cyrillus van Alexandrië wijst de christelijke traditie op christologische orthodoxie, de doordenking van de tweenaturenleer van Christus, de bescherming van de orthodoxie. Het is niet louter polemiek, maar ten diepste een scherpzinnige doordenking van Christus' eenheid, tegenover het patristische spanningsveld tussen transcendentie (metafysica) en immanentie (fysica), volmaakt verenigd in de Persoon van Jezus Christus.

Deuteronomium 32:7 HSV

Denk aan de dagen van vroeger tijd; let op de jaren van generatie op generatie. Vraag het uw vader, hij zal het u vertellen, vraag het uw oudsten, zij zullen het u zeggen.

Bibliografie

DelCogliano, Mark. ACTS OF THE COUNCIL OF EPHESUS, juni-oktober: Selected Proceedings. The Cambridge Edition of Early Christian Writing. Cambridge: Cambridge University Press (2022).

Fairbairn, Donald. "ALLIES OR MERELY FRIENDS"? John of Antioch and Nestorius in the Christological Controversy." The Journal of Ecclesiastical History 58, no. 3 (2007).

Fairmair, Donalds. THE ONE PERSON WHO IS JESUS CHRIST: TTHE PATRISTIC PERSPECTIVE. Notre Dame: University of Notre Dame Press (2017).

Oxford Reference. "JOHN OF ANTIOCH." (2026).

PG 77.122; Griekse tekst:

http://www.earlychurchtexts.com/main/cyrilofalex/twelve_anathemas.shtml
Nederlandse Vertaling door Gie Vleugels, overgenomen uit de cursus Vroege kerkgeschiedenis 27-8-99, p.40-41.